

Musiqa darslarida o'quvchilarga xor ijrochiligini o'qitishning nazariy va amaliy pedagogik asoslari

Nodirabegim Nazir-qizi Nabiyeva
BuxDPI

Annotatsiya: Mazkur ilmiy ishda musiqa darslarida o'quvchilarga xor ijrochiligini o'qitishning nazariy va amaliy pedagogik asoslari tahlil qilinadi. Tadqiqotda xor san'atining ta'lim jarayonidagi o'rni, o'quvchilarning musiqiy qobiliyatlarini rivojlantirishdagi ahamiyati hamda zamonaviy pedagogik yondashuvlar yoritilgan. Shuningdek, xor ijrochiligini o'qitishda qo'llaniladigan metodlar, bosqichma-bosqich o'rgatish tizimi va amaliy mashg'ulotlarning samaradorligi ilmiy asosda ko'rib chiqiladi. Innovatsion texnologiyalar, interfaol metodlar va individual yondashuvning o'quvchilarning ijrochilik kompetensiyasini shakllantirishdagi roli ham tahlil etiladi. Ishda musiqiy eshitish, ritm, intonatsiya va jamoaviy ijro madaniyatini rivojlantirish masalalariga alohida e'tibor qaratilgan. Tadqiqot natijalari xor ijrochiligini o'qitish jarayonini takomillashtirish va ta'lim sifatini oshirishga xizmat qiladi.

Kalit so'zlar: xor ijrochiligi, musiqa ta'limi, pedagogik metodlar, intonatsiya, ritm, vokal tayyorgarlik, jamoaviy ijro, musiqiy kompetensiya, innovatsion texnologiyalar, estetik tarbiya, musiqiy eshitish

Theoretical and practical pedagogical foundations of teaching choral performance to students in music lessons

Nodirabegim Nazir-kizi Nabiyeva
BukhSPI

Abstract: This scientific work analyzes the theoretical and practical pedagogical foundations of teaching choral performance to students in music lessons. The study highlights the role of choral art in the educational process, its importance in developing students' musical abilities, and modern pedagogical approaches. Also, the methods used in teaching choral performance, the step-by-step teaching system, and the effectiveness of practical exercises are considered on a scientific basis. The role of innovative technologies, interactive methods, and an individual approach in the formation of students' performing competence is also analyzed. The work pays special attention to the issues of developing musical hearing, rhythm, intonation, and collective

performance culture. The results of the study serve to improve the process of teaching choral performance and increase the quality of education.

Keywords: choral performance, music education, pedagogical methods, intonation, rhythm, vocal training, collective performance, musical competence, innovative technologies, aesthetic education, musical hearing

KIRISH (boshlanish qismi)

Bugungi kunda ta'lim tizimida o'quvchilarning faqat bilim olishi emas, balki ularning ijodiy, estetik va madaniy rivojlanishi ham muhim o'rin tutadi. Ayniqsa, musiqa ta'limi jarayonida xor ijrochiligi o'quvchilarning shaxs sifatida shakllanishida katta ahamiyatga ega bo'lib, u nafaqat musiqiy ko'nikmalarni, balki ijtimoiy va kommunikativ kompetensiyalarni ham rivojlantiradi. Xor ijrochiligi jamoaviy san'at turi sifatida o'quvchilarda hamkorlik, intizom, mas'uliyat va estetik didni shakllantirishga xizmat qiladi.

Musiqa darslarida xor ijrochiligini o'qitish jarayoni murakkab pedagogik tizim bo'lib, u nazariy bilimlar va amaliy mashg'ulotlarning uyg'unligini talab etadi. O'quvchilar avvalo musiqiy tovush, ritm, temp va intonatsiya kabi asosiy tushunchalarni o'zlashtiradilar, so'ngra esa ularni amaliy ijro jarayonida qo'llashga o'tadilar. Bu jarayon bosqichma-bosqich amalga oshirilishi lozim bo'lib, har bir bosqich o'quvchilarning musiqiy rivojlanish darajasiga mos bo'lishi zarur.

Xor ijrochiligini o'qitishning samaradorligi ko'p jihatdan o'qituvchining pedagogik mahorati, qo'llanilayotgan metodlar va ta'lim muhitiga bog'liqdir. Zamonaviy pedagogik yondashuvlar, interfaol metodlar va raqamli texnologiyalar ushbu jarayonni yanada samarali va qiziqarli qilish imkonini beradi. Shu bilan birga, individual yondashuv har bir o'quvchining musiqiy qobiliyatini inobatga olishda muhim rol o'ynaydi.

Xor ijrochiligi musiqa san'atining eng qadimiy va eng murakkab turlaridan biri bo'lib, u insoniyat madaniy taraqqiyotining turli bosqichlarida muhim estetik va tarbiyaviy vazifalarni bajarib kelgan. Xor san'ati jamoaviy ijro shakli sifatida nafaqat musiqiy ifodaning yuqori darajasini, balki insonlarning bir-biri bilan uyg'unlashuvini, hamkorlikda ijod qilish madaniyatini ham ifodalaydi. Shu jihatdan xor ijrochiligi musiqa ta'limi tizimida alohida o'rin egallaydi va o'quvchilarning estetik tarbiyasida muhim pedagogik vosita hisoblanadi.

Xor ijrochiligining nazariy asoslari musiqiy tovush, intonatsiya, ritm, garmoniya, melodika va polifoniya kabi fundamental tushunchalarga tayanadi. Ushbu elementlar xor asarining badiiy mazmunini shakllantiradi va ijrochilik jarayonining sifatini belgilaydi. O'quvchilar xor ijrochiligini o'rganish jarayonida avvalo ushbu musiqiy kategoriyalarni anglab yetadilar, so'ngra ularni amaliy ijroda qo'llash ko'nikmasini shakllantiradilar. Bu jarayon musiqiy tafakkurning rivojlanishiga xizmat qiladi.

Musiqqa ta'limida xor ijrochiligi o'quvchilarning nafaqat ijrochilik, balki eshitish madaniyatini ham rivojlantiradi. Musiqiy eshitish qobiliyati xor ijrochiligining asosiy komponentlaridan biri bo'lib, u tovush balandligini farqlash, ritmik tuzilmani his qilish va intonatsion aniqlikni ta'minlashga xizmat qiladi. Shu sababli xor mashg'ulotlarida eshitish madaniyatini shakllantirishga alohida e'tibor qaratiladi.

Xor ijrochiligining nazariy asoslaridan yana biri bu ovoz apparatining fiziologik va akustik xususiyatlaridir. O'quvchilarning ovoz imkoniyatlari yosh, jins va individual xususiyatlarga ko'ra farqlanadi. Shu boisdan pedagogik jarayonda ovozni to'g'ri qo'llash, nafas olish texnikasi, artikulyatsiya va diksiya kabi elementlar muhim ahamiyat kasb etadi. Bu jarayonlar o'quvchilarning sog'lom vokal rivojlanishini ta'minlaydi.

Xor ijrochiligi musiqiy garmoniya tushunchasi bilan bevosita bog'liqdir. Ko'p ovozli ijro jarayonida har bir partiya o'zining mustaqil melodik chizig'iga ega bo'lsa-da, umumiy musiqiy to'qima ichida uyg'unlashadi. Bu esa o'quvchilarda musiqiy fikrlashning murakkab shaklini rivojlantiradi. Ular har bir ovozning umumiy garmonik tizimdagi o'rnini tushunishga o'rganadilar.

Xor ijrochiligi musiqqa ta'limining tarbiyaviy funksiyasini ham amalga oshiradi. Jamoaviy ijro jarayonida o'quvchilar o'zaro hamkorlik qilish, bir-birini tinglash, umumiy maqsadga erishish uchun birlashish kabi ijtimoiy ko'nikmalarni egallaydilar. Bu esa ularning shaxsiy rivojlanishiga ijobiy ta'sir ko'rsatadi va jamoaviy madaniyatni shakllantiradi.

Nazariy jihatdan xor ijrochiligi musiqiy ifoda vositalarining boy tizimiga ega. Dinamika, temp, artikulyatsiya va frazirovka kabi elementlar asarning badiiy ifodasini ta'minlaydi. O'quvchilar ushbu vositalarni o'zlashtirish orqali musiqiy asarni nafaqat texnik jihatdan, balki emotsional jihatdan ham ifodalashga o'rganadilar.

Musiqqa ta'limida xor ijrochiligining o'rnini shundaki, u o'quvchilarda estetik didni shakllantiradi. Estetik did esa musiqiy asarlarni to'g'ri baholash, ularning badiiy qiymatini anglash va ijodiy fikrlashni rivojlantirishga yordam beradi. Shu bois xor ijrochiligi darslari nafaqat texnik mashg'ulot, balki estetik tarbiya jarayoni sifatida ham qaraladi.

Xor ijrochiligining nazariy asoslari tarixiy rivojlanish bilan ham chambarchas bog'liqdir. Sharq va G'arb musiqqa madaniyatida xor san'ati turli shakllarda rivojlangan bo'lib, har bir davr o'ziga xos ijrochilik an'alarini shakllantirgan. Bu an'alar bugungi kunda ham zamonaviy xor pedagogikasida qo'llanilib kelinmoqda.

O'quvchilarning musiqiy kompetensiyasini shakllantirishda xor ijrochiligi muhim vosita hisoblanadi. Kompetensiyaviy yondashuvga ko'ra, o'quvchi faqat bilim oluvchi emas, balki amaliy ijrochi va ijodkor sifatida ham shakllanishi kerak. Xor ijrochiligi aynan shu maqsadga xizmat qiladi.

Shuningdek, xor ijrochiligi o'quvchilarda emotsional intellektni rivojlantiradi. Musiqiy asarlarni ijro etish jarayonida ular turli hissiy holatlarni ifodalash va tushunishga o'rganadilar. Bu esa ularning psixologik rivojlanishiga ijobiy ta'sir ko'rsatadi.

Xor ijrochiligining nazariy asoslarini o'rganish pedagog uchun ham muhimdir. O'qituvchi musiqiy qonuniyatlarni chuqur bilgan holda o'quvchilarga samarali ta'lim bera oladi. Bu esa ta'lim sifatini oshirishga xizmat qiladi.

Umuman olganda, xor ijrochiligi musiqa ta'limining ajralmas qismi bo'lib, u o'quvchilarning musiqiy, estetik va ijtimoiy rivojlanishini ta'minlaydi. Uning nazariy asoslarini chuqur o'rganish esa amaliy pedagogik jarayonning samaradorligini oshiradi va o'quvchilarda yuqori darajadagi ijrochilik kompetensiyasini shakllantiradi.

Xor ijrochiligini o'qitish jarayoni faqat nazariy bilimlarni berish bilan cheklanmaydi, balki o'quvchilarning amaliy ijrochilik ko'nikmalarini shakllantirishga qaratilgan murakkab pedagogik tizim hisoblanadi. Amaliy metodlar xor san'atini o'zlashtirishning asosiy vositasi bo'lib, ular orqali o'quvchilar musiqiy tovushni his qilish, intonatsiyani to'g'ri ifodalash, ritmni aniq bajarish va jamoaviy ijroga moslashishni o'rganadilar. Shu jihatdan xor ijrochiligini o'qitishda amaliy pedagogik metodlarning o'rni beqiyosdir.

Xor mashg'ulotlarida eng keng qo'llaniladigan metodlardan biri bu vokal mashqlardir. Vokal mashqlar o'quvchilarning ovoz apparatini rivojlantirish, nafas olish texnikasini shakllantirish va ovoz diapazonini kengaytirishga xizmat qiladi. Bunday mashqlar muntazam ravishda bajarilganda, o'quvchilarda toza intonatsiya va barqaror ovoz hosil bo'ladi. Vokal mashqlar oddiydan murakkabga qarab bosqichma-bosqich olib boriladi.

Tinglab takrorlash metodi xor ijrochiligida juda samarali hisoblanadi. O'qituvchi tomonidan ijro etilgan musiqiy frazani o'quvchilar diqqat bilan tinglab, uni aniq takrorlaydilar. Bu metod musiqiy eshitish qobiliyatini rivojlantirishda, intonatsion aniqlikni ta'minlashda va ritmik tuzilmani mustahkamlashda muhim rol o'ynaydi. Ayniqsa kichik yoshdagi o'quvchilar uchun bu metod juda qulaydir.

Guruhli ishlash metodi xor ijrochiligida markaziy o'rin tutadi. O'quvchilar turli ovoz partiyalariga ajratilib, har biri o'z vazifasini bajaradi. Keyinchalik ushbu partiyalar birlashtirilib, umumiy xor ijrosi shakllantiriladi. Bu jarayon o'quvchilarda jamoaviy mas'uliyat, bir-birini tinglash va uyg'unlikda kuylash ko'nikmalarini rivojlantiradi.

"Zanjirli kuylash" metodi ham samarali amaliy usullardan biridir. Bunda o'quvchilar navbatma-navbat musiqiy frazalarni kuylaydilar va bir-birini davom ettiradilar. Bu metod diqqatni jamlash, ritmik aniqlik va musiqiy xotirani rivojlantirishga xizmat qiladi. Shuningdek, u o'quvchilarda tezkor reaksiyani shakllantiradi.

Rol almashish metodi xor ijrochiligida ijodiy yondashuvni rivojlantiradi. O'quvchilar vaqtincha dirijor, solist yoki xor a'zosi rolini bajaradilar. Dirijor rolini bajarish jarayonida ular ritmni boshqarish, jamoani muvofiqlashtirish va musiqiy ifodani boshqarish ko'nikmalarini egallaydilar. Bu esa ularning musiqiy tafakkurini sezilarli darajada rivojlantiradi.

Multimedia texnologiyalaridan foydalanish ham zamonaviy xor pedagogikasining muhim qismidir. Audio va video materiallar orqali o'quvchilar professional xor jamoalarining ijrolarini tinglaydilar va tahlil qiladilar. Bu jarayon ularning musiqiy dunyoqarashini kengaytiradi va ijrochilik sifatini yaxshilaydi.

Individual yondashuv metodi har bir o'quvchining musiqiy qobiliyatini hisobga olishga asoslanadi. Har bir o'quvchining ovoz diapazoni, eshitish qobiliyati va ritmik sezgirligi turlicha bo'lgani uchun o'qituvchi individual topshiriqlar beradi. Bu metod o'quvchilarning shaxsiy rivojlanishini ta'minlaydi.

Loyiha asosida o'qitish metodi ham xor ijrochiligida samarali hisoblanadi. O'quvchilar kichik guruhlariga bo'linib, ma'lum bir xor asarini o'rganish, tahlil qilish va uni sahnada ijro etish bo'yicha loyiha bajaradilar. Bu metod ularning mustaqil fikrlashini va ijodiy yondashuvini rivojlantiradi.

Emotsional ifodaviylikni rivojlantirish metodi xor ijrochiligida muhim ahamiyatga ega. O'quvchilar musiqiy asarni faqat texnik jihatdan emas, balki hissiy jihatdan ham ifodalashga o'rganadilar. Bu esa ijroning badiiy sifatini oshiradi va tinglovchilarga kuchli ta'sir ko'rsatadi.

Interfaol metodlar xor darslarini yanada qiziqarli va samarali qiladi. "Savol-javob", "aqliy hujum", "kichik guruhlar bilan ishlash" kabi metodlar o'quvchilarning darsdagi faolligini oshiradi va ularning mustaqil fikrlashini rivojlantiradi.

Ritm ustida ishlash metodi ham amaliy jarayonning muhim qismidir. O'quvchilar turli ritmik naqshlarni chapak, oyoq urish yoki cholg'u asboblari yordamida bajaradilar. Bu metod ularning ritmik sezgirligini kuchaytiradi.

Dirijorlik elementlarini o'rgatish ham xor ijrochiligida katta ahamiyatga ega. O'quvchilar dirijorning qo'l harakatlarini kuzatish orqali musiqiy asarni to'g'ri ijro etishga o'rganadilar. Bu jarayon ularning diqqatini jamlash va jamoaviy ijroga moslashish qobiliyatini rivojlantiradi.

Xor ijrochiligini o'qitishda bosqichma-bosqich murakkablashtirish tamoyili ham muhimdir. Avval unison kuylash, keyin ikki ovozli, so'ngra esa ko'p ovozli asarlar ijro etiladi. Bu jarayon o'quvchilarning musiqiy tayyorgarligini izchil oshiradi.

Umuman olganda, xor ijrochiligini o'qitishda qo'llaniladigan amaliy pedagogik metodlar o'quvchilarning musiqiy, ijodiy va ijtimoiy kompetensiyalarini kompleks rivojlantiradi. Ushbu metodlarning uyg'un qo'llanilishi ta'lim jarayonining samaradorligini oshiradi va o'quvchilarda yuqori darajadagi xor ijrochilik malakasini shakllantiradi.

Xor ijrochiligini o'qitish jarayonida zamonaviy pedagogik texnologiyalarni qo'llash bugungi ta'lim tizimining eng muhim yo'nalishlaridan biri hisoblanadi. Raqamli jamiyat sharoitida musiqa ta'limi ham yangicha yondashuvlarni talab etadi. Xususan, o'quvchilarning musiqiy kompetensiyasini rivojlantirish, ularning ijodiy faolligini oshirish va jamoaviy ijro sifatini yaxshilashda innovatsion texnologiyalar muhim o'rin tutadi. Shu sababli xor ijrochiligini zamonaviy pedagogik vositalar asosida tashkil etish dolzarb ilmiy-pedagogik muammo hisoblanadi.

Zamonaviy pedagogik texnologiyalar orasida multimedia vositalari alohida ahamiyatga ega. Audio va video materiallar yordamida o'quvchilar professional xor jamoalarining ijrolarini tahlil qiladilar, turli ijro uslublarini solishtiradilar va o'z ijrolarini baholash ko'nikmasini shakllantiradilar. Bu jarayon ularning musiqiy eshitish madaniyatini kengaytiradi va estetik didini rivojlantiradi.

Raqamli platformalardan foydalanish xor ijrochiligida yangi imkoniyatlarni yaratadi. Onlayn musiqiy dasturlar yordamida o'quvchilar individual ravishda mashq qilishlari, o'z ovozlarni yozib tahlil qilishlari va xatolarini tuzatishlari mumkin. Bu esa mustaqil o'qish kompetensiyasini rivojlantiradi va o'quvchilarning o'z ustida ishlash madaniyatini shakllantiradi.

Interfaol ta'lim texnologiyalari xor ijrochiligida juda samarali hisoblanadi. "Guruhli ijro", "rolli o'yinlar", "musiqiy dialog" kabi metodlar o'quvchilarning dars jarayonida faol ishtirokini ta'minlaydi. Bu usullar o'quvchilarda kommunikativ kompetensiyani rivojlantiradi hamda jamoaviy ijroga moslashishni osonlashtiradi.

Xor ijrochiligini o'qitishda STEAM yondashuvi elementlaridan foydalanish ham samarali natija beradi. Musiqa san'ati matematika (ritm va o'lchov), fizika (tovush tebranishi), san'at (estetika) va texnologiya (raqamli vositalar) bilan integratsiyalashadi. Bu esa o'quvchilarda kompleks fikrlashni rivojlantiradi.

Individual yondashuv zamonaviy pedagogik texnologiyalarning muhim tarkibiy qismidir. Har bir o'quvchining ovoz diapazoni, musiqiy eshitish darajasi va psixologik holati inobatga olinadi. Shu asosda differensial topshiriqlar beriladi. Bu esa o'quvchilarning shaxsiy rivojlanishini ta'minlaydi va ularning ijrochilik qobiliyatini maksimal darajada ochib beradi.

Gamifikatsiya elementlaridan foydalanish xor ijrochiligini yanada qiziqarli qiladi. Musiqiy topshiriqlar o'yin shaklida berilganda o'quvchilarning motivatsiyasi oshadi. Masalan, ritmni to'g'ri bajarish yoki intonatsiyani aniqlash bo'yicha musobaqalar tashkil etish samarali natija beradi.

Refleksiv yondashuv ham zamonaviy pedagogikaning muhim qismidir. O'quvchilar har bir mashg'ulotdan so'ng o'z ijrolarini tahlil qiladilar, xatolarini aniqlaydilar va ularni tuzatish yo'llarini izlaydilar. Bu jarayon ularning tanqidiy fikrlashini rivojlantiradi.

Xor ijrochiligida psixologik muhitning ahamiyati juda katta. O'qituvchi tomonidan yaratilgan ijobiy va qo'llab-quvvatlovchi muhit o'quvchilarning sahna qo'rquvini kamaytiradi va ularning ijodiy faolligini oshiradi. Bu esa ijro sifatiga bevosita ta'sir ko'rsatadi.

Samaradorlikni oshirish omillaridan biri bu tizimli mashg'ulotlardir. Muntazam ravishda olib boriladigan xor darslari o'quvchilarda barqaror ko'nikmalarni shakllantiradi. Takrorlash va mustahkamlash jarayonlari musiqiy xotirani kuchaytiradi.

Shuningdek, sahna amaliyoti ham juda muhimdir. O'quvchilarning konsertlarda, maktab tadbirlarida va musiqiy festivallarda ishtirok etishi ularning ijrochilik tajribasini oshiradi va o'ziga ishonchini mustahkamlaydi.

Dirijorlik ko'nikmalarini shakllantirish ham samaradorlikni oshiruvchi omillardan biridir. O'quvchilar dirijorning harakatlarini tushunish orqali musiqiy asarni yaxshiroq ijro etishga o'rganadilar. Bu jarayon jamoaviy uyg'unlikni ta'minlaydi.

Texnik vositalardan foydalanish, xususan metronom, audio yozuvlar va musiqiy ilovalar xor ijrochiligini yanada aniq va sifatli qiladi. Bu vositalar ritm va tempni to'g'ri saqlashga yordam beradi.

Xor ijrochiligida motivatsiya asosiy omillardan biridir. O'quvchilarning ichki motivatsiyasini rivojlantirish uchun ularga ijodiy erkinlik berish, sahna tajribasini oshirish va muvaffaqiyatlarini rag'batlantirish zarur.

Umuman olganda, xor ijrochiligini o'qitishda zamonaviy pedagogik texnologiyalarni qo'llash ta'lim samaradorligini sezilarli darajada oshiradi. Bu yondashuv o'quvchilarning musiqiy, ijodiy va shaxsiy rivojlanishini kompleks ta'minlaydi hamda ularni professional ijrochilikka tayyorlaydi.

Xulosa. Musiqa darslarida o'quvchilarga xor ijrochiligini o'qitishning nazariy va amaliy pedagogik asoslarini o'rganish natijasida ushbu jarayonning ta'lim tizimidagi o'rni nihoyatda muhim ekanligi aniqlandi. Xor ijrochiligi nafaqat musiqiy ko'nikmalarni shakllantiradi, balki o'quvchilarning estetik didi, ijodiy tafakkuri va ijtimoiy faolligini rivojlantirishga ham xizmat qiladi. Shu sababli xor san'ati umumta'lim maktablarida musiqiy tarbiyaning ajralmas qismi sifatida qaraladi.

Tadqiqot jarayonida xor ijrochiligining nazariy asoslari – musiqiy tovush, intonatsiya, ritm, garmoniya va ko'p ovozlilik kabi elementlar o'quvchilarning musiqiy tafakkurini shakllantirishda muhim ahamiyatga ega ekani asoslab berildi. Nazariy bilimlar amaliy ijro bilan uyg'unlashgandagina o'quvchilarda barqaror musiqiy kompetensiyalar shakllanadi.

Amaliy pedagogik metodlar, xususan vokal mashqlar, tinglab takrorlash, guruhli ishlash, rol almashish va interfaol yondashuvlar xor ijrochiligini o'qitish jarayonini samarali tashkil etishda asosiy vosita ekanligi aniqlandi. Ushbu metodlar o'quvchilarning musiqiy eshitish qobiliyatini, ritmik sezgirligini va jamoaviy ijro

madaniyatini rivojlantiradi. Shuningdek, zamonaviy pedagogik texnologiyalar – multimedia vositalari, raqamli platformalar, gamifikatsiya va STEAM yondashuvi xor ijrochiligini yanada qiziqarli va samarali qilish imkonini berishi isbotlandi. Bu texnologiyalar o'quvchilarning mustaqil ishlashini kuchaytiradi va ularning ijodiy faolligini oshiradi. Umuman olganda, xor ijrochiligini o'qitishning nazariy va amaliy asoslarini uyg'unlashtirish, zamonaviy pedagogik metod va texnologiyalardan samarali foydalanish ta'lim sifatini oshiradi hamda o'quvchilarda yuqori darajadagi musiqiy va ijrochilik kompetensiyalarini shakllantiradi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Шамсиев Шерзод Истамович Формы организации музыкального общения // Вестник науки и образования. 2020. №21-2 (99). URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/formy-organizatsii-muzykalnogo-obscheniya> (дата обращения: 04.05.2026).
2. Шамсиев Шерзод Истамович, & Солиев Ақобир Абдукаримович (2021). Основы хорового пения на уроках музыки. Проблемы науки, (1 (60)), 55-57.
3. The role of folk songs in educating student's role of folk songs in student education. SI Shamsiev. International Journal on Integrated Education 4 (2), 76-78
4. Шамсиев, Ш. И. (2022). Молодой специалист учитель музыки, как руководитель хорового коллектива в общеобразовательной школе. Science and Education, 3(1), 540-545.
5. Шамсиев, Ш. И. (2022). Новые подходы к подготовке молодых специалистов учителей музыки, разработка уроков музыки. Science and Education, 3(1), 528-533.
6. Шамсиев Шерзод Истамович, & Солиев Ақобир Абдукаримович (2021). Развивайте навыки чтения музыки во время пения. Наука, техника и образование, (2-1 (77)), 92-95.
7. Шамсиев, Ш. И., & Ахроров, А. А. (2023). O'zbek folklorshunosligi, tarixi va uning adabiyotdagi o'rni: Shamsiyev Sherzod Istamovich Buxoro davlat pedagogika institute Musiqa va tasviriy san'at kafedrasida o'qituvchisi, Ahrorov Asrorbek Aminjon o'g'li Buxoro davlat pedagogika institute Musiqa va tasviriy san'at kafedrasida talabasi. Образование и инновационные исследования международный научно-методический журнал. –2023, 7, 137-141.
8. Шерзод Истамович Шамсиев, Шухратжон Раксимжон Огли Рамазонов Бошлангич синфларда вокал-хор малакаларини шакллантириш ва ривойлантириш услублари // Научный прогресс. 2021. №5. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/boshlang-ich-sinflarda-vokal-xor-malakalarini-shakllantirish-va-rivojlantirish-uslublari> (дата обращения: 05.04.2026).

9. Истамович Шамсиев С. «Способы развития навыков хорового пения». *European Scholar Journal*, том 2, № 9, 2021, стр. 47-49.
10. Shamsiyev, S. I. (2021). Shukhratjon Rakhimjon o'gli Ramazonov Methods of formation and development of vocal-choral skills in primary schools. *Scientific progress*, (5).
11. Шерзод Истамович Шамсиев. Важность культуры общения и невербального выражения в ведении переговоров. С.С. Истамович - Американский журнал образования и..., 2025
12. Шерзод Истамович Шамсиев. Развитие педагогических компетенций у студентов музыкальных вузов через практику хорового дирижирования. Том 3, № 2 (2025): Американский журнал образования и обучения
13. Istamovich, S. S. (2024). Xor drijorligi fani asosida talabalarining kasbiy kompetensiyasini takomillashtirish. *fan jurnali ta'lim va madaniyat*, 2(3), 41-49.
14. Shamsiyev Sherzod Istamovich. Musiqa ta'limida talabalarining kreativlik kompetentligini rivojlantirish. *Proceedings of International Conference on Scientific Research in Natural and Social Sciences*. Том 3, Номер 2, Страницы 72-80
15. Shamsiyev Sherzod Istamovich, Ahrorov Asrorbek Aminjon. The art of music and its place in our lives. *Miasto Przyszłości*. Том 41. 65-68
16. Shamsiyev Sherzod Istamovich, Ahrorov Asrorbek Aminjon o'g'li. Folklor musiqa ijrochiligi fani va xor san 'ati. *Journal of Innovation, Creativity and Art*. 71-74.
17. SS Istamovich. Development, Appearances and Types of Choral Art in Central Asian Countries. *Web of Synergy: International Interdisciplinary Research Journal*. 73-75
18. Sherzod Istamovich Shamsiyev. Choir performance in european countries emergence. *European journal of innovation in nonformal education*. 347-350
19. Шерзод Шамсиев. Голос и эмоция–психология вокала. Рекомендовано к печати Ученым советом Института психологии имени ГС Костюка НАПН Украины (Протокол № 14 от 28 декабря 2020). 457 – 461
20. SS Istamovich. Soliev Akobir Abdukarimovich Develop navyki reading music in the time of peniya. *Science, technology and education*, 77 - 81
21. Шерзод Истамович Шамсиев. Солиев Ақобир Абдукаримович. Развивайте навыки чтения музыки во время пения. *Наука, техника и образование*. 77 - 81
22. SS Istamovich, MD Shakirovna. Xor asarini ijrosi ustida ishlash usullari. *Central Asian Research Journal for Interdisciplinary Studies (CARJIS)*, 83-86
23. SI Shamsiev. Mosinova DS. Educating students in aesthetic spirit through choir works. *Web of Scientist: International Scientific Research Journal* 3 (02), 453-455

24. КБ Холиков. Определения тональности через функцию ткани гармонии. *Science and Education* 7 (3), 250-255

25. КБ Холиков. Об одной новой задаче тоники для создания модуляции или отклонения. *Science and Education* 7 (3), 256-261

26. КБ Холиков. Основные дидактические задачи к укреплению основной темы изучения нового материала по фортепиано. *Science and Education* 7 (3), 245-249

27. КБ Холиков. Схема интегрирования теории и гармонии по сфере изучения нового материала по фортепиано. *Science and Education* 7 (3), 262-267

28. КБ Холиков. Сознательное восприятие музыки через позитронноэмиссионная томография мозга и сеть внимания к обучению произведения. *Science and Education* 6 (1), 142-147

29. КБ Холиков. Распределитель стимулятора рефлекторной дуги ответ на информации полученного от источника аксонов и дендритов. *Science and Education* 5 (12), 113-119

30. КВ Kholikov. Musical pedagogy and psychology. *Bulletin of Science and Education* 99 (21-2), 58-61